

14. Загальна декларація прав людини : Міжнародний документ від 10.12.1948 р. // Офіційний вісник України. – 2008. – № 93. – Ст. 3103.
15. Міжнародний пакт про економічні, соціальні та культурні права : Міжнародний документ від 16.12.1966 р. // Права людини і професійні стандарти для юристів у документах міжнародних організацій. – Амстердам; К., 1996. – С. 35–41.
16. Неделимость и взаимозависимость экономических, социальных, культурных, гражданских и политических прав : Резолюция 41/117 Генеральной Ассамблеи ООН от 04.12.1986 г. № 41/117. [Электронный ресурс] // Информационный портал. – Режим доступа : <http://ua-info.biz/legal/baseni/ua-rmpibt.htm>.
17. Гончаренко О.М. Співвідношення економічних прав з іншими правами людини і громадянина в Україні / О.М. Гончаренко // Право України. – 2004. – № 9. – С.55–58.
18. Теория государства и права / Под ред. В.М. Корельского и В.Д. Первалова. – М. : Инфра-М, Норма, 2000. – 542 с.
19. Конституція України. Науково-практичний коментар / редкол. : В.Я. Тацій, О.В. Петришин, Ю.Г. Барабаш та ін.; Нац. акад. прав. наук України. – 2-ге вид., переробл. і допов. – Х. : Право, 2011. – 1128 с.

ОЛЕКСЕНКО Т. М.,
аспірант
(Класичний приватний університет),
головний юрисконсульт
(ДП «Івченко-Прогрес»)

УДК 342.922

ПРАВОВИЙ СТАТУС ГРОМАДЯН У СФЕРІ ВИКОНАВЧОЇ ВЛАДИ: МІЖ КОНСТИТУЦІЙНИМ ТА АДМІНІСТРАТИВНИМ ПРАВОМ

Статтю присвячено проблемі співвідношення адміністративно-правових та конституційно-правових складників правового статусу громадян. В статті зроблено висновок про те, що правовий статус громадянина складається з таких формоелементів, які утворюють єдність природного та позитивного права: а) формоелемент, пов'язаний із природним правом: невідчужувані (природні) права людини, які в науковій літературі ще мають назву прав і свобод людини і громадянина. Ці права закріплені як в нормах українського (національного), так і міжнародного права, себто, в ратифікованих Україною міжнародно-правових актів; б) формоелемент, пов'язаний із позитивним правом: комплекс прав і обов'язків, закріплених в позитивному праві, включаючи Конституцію України, норми різних галузей права, в тому числі адміністративно-правові норми; в) нормативно-правові гарантії забезпечення та охорони прав і обов'язків громадянина з боку держави.

Ключові слова: адміністративне право, адміністративні правовідносини, структурно-системні відносини, правовий статус громадянина, адміністративно-правовий статус громадянина, конституційно-правовий статус громадянина.

Статья посвящена проблеме соотношения административно-правовых и конституционно-правовых составляющих правового статуса граждан. В статье сделан вывод о том, что правовой статус гражданина состоит из следующих формоэлементов, которые образуют единство природного и позитивного права: а) формоэлемент, связанный с естественным правом: неотчуждаемые (природные) права человека, которые в научной литературе еще называются правами и свободами человека и гражданина. Эти права закреплены, как в нормах украинского (национального), так и международного права, то есть, в ратифицированных Украиной международно-правовых актах; б) формоэлемент, связанный с позитивным правом: комплекс прав и обязанностей, закрепленных в позитивном праве, включая Конституцию Украины, нормы различных отраслей права, в том числе административно-правовые нормы; в) нормативно-правовые гарантии обеспечения и защиты прав и обязанностей гражданина со стороны государства.

Ключевые слова: административное право, административные правоотношения, структурно-системные отношения, правовой статус гражданина, административно-правовой статус гражданина, конституционно-правовой статус гражданина.

The article is devoted to ratio of administrative law and constitutional and legal components of legal status of citizens. The article concludes that legal status of a citizen, consists of following formoelementiv that form unity of natural and positive law: a) formoelement associated with natural law, inalienable (natural) rights, which in literature yet to name rights and freedoms of citizen i. These rights are enshrined in Ukrainian standards (national) and international law, that is, in Ukraine ratified international instruments; b) formoelement associated with positive law: i complex human duties, reinforced by a positive law, including the Constitution of Ukraine, rules of different areas of law, including administrative and law; c) legal guarantees and protection of citizen i duties of state.

Key words: administrative law, administrative legal, structural and systemic relations, legal status of citizens, administrative and legal status of citizens, constitutional and legal status of citizens.

Вступ. Права і свободи людини забезпечуються різними способами, в тому числі за допомогою виконання державою та її повноважними представниками покладених на них законом обов'язків. Забезпеченість прав, свобод і законних інтересів громадян виступають своєрідним індикатором «дієздатності» державної влади. У зв'язку з цим однією з актуальних проблем сучасної адміністративно-правової науки є розробка і вдосконалення адміністративно-правового механізму реалізації прав громадян у сфері виконавчої влади. Одним з основних напрямків адміністративного права є регулювання суспільних відносин у сфері виконавчої влади. Безумовно, адміністративне право є найбільшою галуззю системи права, а виконавча влада виступає, як обов'язковий учасник адміністративно-правових відносин. У вирішальній мірі права людини реалізуються за допомогою функціонування виконавчої гілки влади. Це пов'язано з масштабом і різноманітністю діяльності органів виконавчої влади, різноманітням нормативно-правових актів, видами правовідносин, складністю їх правової регламентації.

На цьому ґрунті і зароджується підвищений інтерес до відносин, що складаються між органами виконавчої влади та громадянами в процесі реалізації останніми своїх прав. Як відзначає ряд дослідників у галузі забезпечення прав громадян [Хаманева, 1997; Горбунов, 2003; Рачинский, 2003], з якими можна цілком погодитись, що нині держави в пострадянських країнах, зокрема – Україні, Білорусі, РФ – володіють фактично монопольним правом

на захист прав і свобод громадян. Громадянин для відстоювання своїх прав може скористатися, по суті, єдиним засобом захисту, а саме – правом подання адміністративних та судових скарг, які, знову ж таки, підлягатимуть розгляду у відповідних державних органах.

Одним із чинників несприятливої ситуації в сфері реалізації прав, свобод і законних інтересів громадян у сфері адміністративно-правових відносин є не тільки недосконалість законодавства, але і висока витратність (як часова, так і фінансова) правозастосовної та судової практики, включаючи собівартість юридичних процедур, пов'язаних із відновленням порушених адміністративних прав громадян. Незважаючи на високу значущість ролі органів виконавчої влади в реалізації прав і свобод громадян, механізм реалізації прав громадян у сфері виконавчої влади доволі периферійно піддавався науковому аналізу. Проблема забезпечення прав і свобод громадян у сфері адміністративно-правових відносин звертає на себе увагу і в зв'язку з реформуванням виконавчої гілки влади в Україні.

На думку В. Авер'янова, в умовах української державності можна виділити такі причини необхідності адміністративної реформи: відсутність оптимальної системи органів виконавчої влади і чіткого встановлення (розмежування) їх компетенції між собою; слабка організація здійснення управлінської діяльності; неефективна політика держави в галузі встановлення междержавного регулювання економічних і соціальних відносин і процесів; зниження наукового потенціалу державного управління, а також відчуження громадян від виконавчої влади [Авер'янов, 2001, с. 88–89].

Як відзначають вчені, які займаються зазначеною проблемою, права людини повинні забезпечувати державні органи. Однак саме по собі визнання міжнародно-правових стандартів прав людини є недостатнім для реального втілення їх у життя. Відносини виконавчої влади з громадянином залишаються багато в чому на старих позиціях, що пояснюється не тільки консерватизмом чиновницького апарату, який не бажає будувати свої взаємини з людьми на демократичних засадах, але і залишеністю нормативно-правової бази цих відносин у стані недореформованості.

Постановка завдання. Метою статті є визначення теоретико-методологічних засад дослідження правового статусу громадянина, як міждисциплінарної проблеми адміністративного та конституційного права. Завданнями статті, у зв'язку із зазначеним, є: а) визначення теоретико-методологічних засад дослідження правового статусу громадянина; б) визначення складових адміністративно-правового статусу громадян.

Статтю присвячено проблемі співвідношення адміністративно-правових та конституційно-правових складників правового статусу громадян.

Результати дослідження. Проблематика правового статусу громадян у сфері виконавчої влади досліджувалася в теорії адміністративного права доволі периферійно. Серед українських дослідників аналізом зазначеного правового інституту займалися: В. Авер'янов, Ю. Битяк, В. Богущкий, В. Гарашук, О. Дяченко, В. Зуй, А. Панчишин, Т. Плугатар, А. Шульга, В. Галуцько [Авер'янов, 2004, Битяк, 2004; Плугатар, 2010, с. 100–108; Шляхтун, 2008; Шульга, 2012, Галуцько, 2011, <http://www.law-property.in.ua/articles/general-administrative-law/78-administrativnopravovyy-status-of-individuals.html>].

В російськомовній бібліографії проблематиці правового статусу громадян у сфері виконавчої влади однією з перших була присвячена робота В.І. Новосьолова [Новосьолов, 1976], після якої інституту адміністративно-правового статусу громадянина та механізму його формування протягом майже чверті сторіччя до недавнього часу не було присвячено жодного фундаментального наукового дослідження. Дотичними до зазначеної проблематики можна вважати праці А. Альохіна, І. Бачила, Д. Бахраха, І. Веремеєнка, І. Євтіхієва, Ю. Козлова, О. Коренева, Б. Курашвілі, Б. Лазарева, В. Манохіна, Г. Петрова, В. Сорокіна, Г. Туманова, О. Якуба, Ц. Ямпольської, які зробили значний інтелектуальний внесок у розробку проблеми основних прав і свобод людини і громадянина в системі адміністративно-правових відносин, що і дає підстави вести мову про напрямок досліджень механізмів формування і реалізації адміністративно-правового статусу громадянина в рамках адміністративної правосуб'єктності [Бахрах, 1996; Веремеєнко, 1975; Евтіхієв, Козлов, 1965].

Необхідно також відзначити, що в 1991–2000 роках у світ вийшли роботи вчених, в основному навчального характеру, один із розділів яких зазвичай присвячувався сутності адміністративно-правового становища громадянина, що розглядається як комплекс прав і обов'язків громадян на основі норм Конституції без урахування специфіки адміністративно-правового регулювання.

Для визначення адміністративно-правового статусу громадян у сфері виконавчої влади, який являє собою єдність прав та обов'язків, необхідним є, перш за все, аналіз типів правового зв'язку громадян із адміністративною (виконавчою) владою. Оскільки виконавча влада є частиною системи органів державної влади, яка поряд із виконавчою гілкою включає в себе законодавчу та судову, то цілком логічним є постановка питання про визначення відносин «громадянин – державна влада», яке розглядається в руслі теорії конституційного права. Ці норми конституційного права та конституційно-правові інститути утворюють зону перетину із нормами та інститутами адміністративного права, у зв'язку з чим потребують відповідного розгляду.

Як відзначає білоруський дослідник П. Богданович, і цю точку зору можна вважати цілком слушною, «у конституційному праві прийнято послуговуватись двома термінами-поняттями: громадянство і підданство» [Богданович, 1994, с. 84–89].

Термін «громадянство» виступає характеристикою правового зв'язку в умовах республіканської форми правління, в той час, як підданство, за визначенням, пов'язано із персоналізованими формами політичної влади, до яких відноситься монархія (абсолютна або обмежена). Громадянство характеризує об'єктивну (інституціалізовану на рівні державного законодавства) та суб'єктивну (підкріплену особистим волевиявленням) приналежність особи до певної держави, її політико-правовий зв'язок зі своєю державою, який породжує, з одного боку, певні права та обов'язки особи стосовно держави (наприклад, право на рівний доступ до державної служби та обов'язок сплачувати податки), а з іншого боку – права і обов'язки держави по відношенню до громадянина (наприклад, право відповідних державних органів дозволяти чи не дозволяти масові політичні акції, обов'язок держави захищати право особистої власності). Громадянство передбачає двобічні зв'язки, двобічні права і обов'язки особи і держави.

Термін «підданство» застосовується, як вже відзначалося, в умовах монархічної форми правління і відображає зв'язок людини з монархом, що має переважно односторонній і персональний характер. Такий зв'язок встановлюється об'єктивно, часто безвідносно до волевиявлення підданого, в силу самого факту його перебування на території держави.

Автори, які займалися проблематикою інституціалізації громадянства, зокрема С. Авак'ян, Д. Бахрах, Б. Лазарев, В. Комаровський, М. Федотов, О. Таранов, М. Маліков, М. Складаров, Ю. Петров та ін. [Авак'ян, 1997; Агеев, 1991; Бахрах, 1993; Лазарев, 1988; Комаровський, Тимофеева, 1997; Федотов, 1982; Таранов, 1985; Маліков, 1997; Складаров, 1998; Петров, 1975], переважна більшість яких здійснювали наукові дослідження в 70–90-х рр., констатують, що в розвинених країнах розходження між громадянством і підданством має номінальне значення, особливо щодо країн Європи (хоча і азійських країн, які пройшли шлях модернізації, це стосується також).

Так, засади правового статусу особи в конституційній монархії Великобританії мало чим відрізняються від статусу громадянина в Франції, яка є державою з республіканською формою правління [Ведель, 1973; Романов, 2002]. До того ж, в останні десятиліття в європейських монархіях, в Японії і деяких інших країнах обидва терміни вживаються як рівнозначні, а замість поняття «підданство» все частіше використовується термін «громадянство».

У ряді держав поняття «громадянство» є взагалі виключеним із практики адміністрування і застосовується лише в особливих ситуаціях. В державах Арабського Сходу та в країнах Африки зазначене смислове розходження між громадянством і підданством має істотне значення. За зауваженням Е. Онана, «підданий зобов'язаний зберігати особисту вірність монарху, населення виховується у відповідних традиціях, а саме порушення вірності може

підлягати суворому адміністративному стягненню або кримінальному покаранню» [Онан, 1968, с. 136–141].

Російський дослідник Б. Лазарєв [Лазарєв, 1988, с. 24–25] вважає за доцільне вести мову про три підгрупи громадян із різним адміністративно-правовим статусом: афілійовані громадяни, натуралізовані громадяни та асоційовані громадяни. Перш за все автор вважає за необхідне розрізнити вроджене в даній країні і натуралізоване громадянство, тобто, громадянство, яке є здобутим у відповідності до встановленої законом процедури.

Афілійовані громадяни мають найтісніший зв'язок із державою, здобуваючи громадянство в результаті народження, або за правом народження, від громадян або негромадян цієї держави. При цьому афілійовані громадяни мають найбільший обсяг адміністративних прав та обов'язків, включаючи права займати відповідні посади в апараті державної влади та права, які стосуються несення тих чи інших видів державної служби, включаючи всі типи військових та закритих силових структур.

Натуралізовані громадяни мають менш тісний, у порівнянні з афілійованими громадянами, правовий зв'язок із державою, оскільки здобувають її громадянство в результаті проміжних процедур, які дають можливість державі, що приймає особу до громадянства, пересвідчитися в її кредитності (себто в тому, чи є підстави для довіри в аспекті відповідності потенційного громадянина відповідним адміністративно-політичним, фінансово-майновим та іншим ознакам та критеріям, визначеним у чинному законодавстві).

У шерензі країн натуралізовані громадяни не можуть бути обрані на найвищі та проміжні адміністративні посади (наприклад, на посаду президента в США). Афілійовані громадяни не можуть бути висланими з неї чи позбавленими громадянства, а також виданими іншій державі, хоча щодо натуралізованих громадян така практика має місце.

Асоційоване громадянство спочатку впроваджувалося в окремих країнах (наприклад, у Бірмі) паралельно із підданством або афілійованим громадянством. До асоційованих громадян зараховувалися особи, які, маючи відношення до деяких етнічних спільнот, вважалися некорінними мешканцями на тій чи іншій території.

Б. Лазарєв справедливо зауважує, що асоційоване громадянство поширювалося спочатку на моноетнічні країни, для виконавчої влади яких безпечність особи пов'язувалася на доволі однозначних засадах з її етнічною приналежністю [Лазарєв, 1988, с. 25]. Асоційовані громадяни, як правило, повинні були зробити письмову заяву про лояльність державі.

Після укладення Маастрихтського договору в 1992 р., результатом укладення якого стало перетворення Європейського співтовариства в Європейський союз, всі громадяни держав-членів набули статусу громадян Європейського союзу, зберігаючи паралельно із ним національне громадянство. Таке громадянство, на думку російського дослідника К. Рачкова, можна віднести до афілійовано-асоційованого різновиду громадянства. За рахунок цього розширилося коло установ, в діяльності яких відтепер отримали право брати участь громадяни країн Євросоюзу, зокрема: обирати Європарламент, брати участь у виборах муніципальних органів держав-членів за місцем проживання, звертатися з петиціями до Європарламенту і його омбудсмена з прав людини. Проте правовий статус у різних державах неоднаковий, вони в основному регулюються внутрішнім законодавством [Рачков, 1999, с. 3–4].

Науковцями [Смирнова, 2001; Кутафін, 2003; Вітрук, 1976; Кузнєцов, 1994] виділено два основних способи набуття громадянства: а) за народженням, який отримав назву «філіація» (від лат. «filius» – син); б) за здобуттям у відповідності із юридичними процедурами, який отримав назву «натуралізація». Натуралізація являє собою процедуру прийняття в громадянство уповноваженими на те органами держави, яке зазвичай здійснюється від імені глави держави (в республіканських державах – президента, в монархічних – відповідно, монарха).

У свою чергу, набуття громадянства за народженням має дві підстави: **право крові і право ґрунту**. Право крові означає набуття дитиною громадянства батьків незалежно від місця її народження. Проблема виникає лише тоді, коли батьки дитини мають різне громадянство. Такі проблеми в більшості країн вирішуються тільки на підставі письмової угоди

батьків про вибір громадянства дитини. До цього дитина може залишатися особою без громадянства, або (що частіше) може набувати громадянство за місцем народження.

Принцип права ґрунту застосовується щодо вузького кола осіб, переважно до тих, громадянство батьків, або ж самі батьки, яких є невідомими, а найчастіше до народжених на території даної країни дітей громадян іншої держави, якщо тільки батьки дитини не перебували в даній країні на службі (наприклад, дипломати). У більшості країн законодавство передбачає обидві підстави набуття громадянства за народженням: і право крові, і право ґрунту.

Характеризуючи громадянина, фізичну особу як учасника (суб'єкта) адміністративних правовідносин, в юридичній літературі, найчастіше в працях із загальної теорії права, рідше – в галузевих юридичних дисциплінах, автори послуговуються термінами «правовий статус», «правове становище», «правовий стан», маючи на увазі сукупність прав та обов'язків громадянина [Хаманева, 2004, с. 3–12; Хазанов, 2004, с. 23–46]. У зв'язку з розвитком юридичної науки виникає об'єктивна необхідність визначення місця українських громадян в суспільстві і державі, що дозволить здійснювати аналіз не тільки основних прав і обов'язків, а й інших інститутів адміністративного права. Це обумовлено тим, що правовий статус особистості являє собою комплексний правовий інститут, однією із складових частин якої є права та обов'язки громадян.

Ототожнення поняття «правовий статус» громадянина з конституційно-правовим статусом, а також доволі висока неоднозначність даної категорії в галузевих науках, зокрема в адміністративному праві, зумовлені тим, що в теорії і практиці адміністрування не є остаточно виявленими механізми формування галузевого правового статусу громадян у відповідності із специфікою адміністративно-правового регулювання. Разом з тим це поняття набуло широкого визнання і стало найважливішим інструментом вивчення місця особистості в просторі адміністративних правовідносин.

Поняття «громадянин», «особа», «особистість» позначають у соціальному аспекті фізичну особу безвідносно щодо її приналежності до громадянства, оскільки Конституція і закони України та інших держав Євросоюзу наділяють людину, яка легально перебуває на території держави і підпадає під її політико-юридичне верховенство, відповідною правоздатністю. За загальною конституційно-правовою логікою іноземні громадяни та особи без громадянства мають права і несуть відповідні обов'язки нарівні з громадянами, крім випадків, встановлених законами або міжнародними договорами. Основними напрямками діяльності органів виконавчої влади у сфері охорони прав і свобод людини є, здебільшого, реалізація конституційних прав громадян в галузі соціального забезпечення, вжиття заходів щодо реалізації трудових прав громадян, прав громадян на охорону здоров'я, на сприятливе навколишнє середовище; здійснення заходів щодо забезпечення безпеки особистості, щодо забезпечення законності, прав і свобод громадян; з охорони власності та громадського порядку, щодо боротьби зі злочинністю та ін.

У правових актах, як правило, не ототожнюється правове становище особистості (людини) і громадянина. Громадянин має великий обсяг прав і обов'язків, ніж просто людина. Особи, які не є громадянами держави, не мають деяких прав і обов'язків, що належать їм громадянам. Наприклад, доступ до державних посад вищих органів виконавчої влади (посади Президента, Прем'єр-міністра) мають тільки громадяни України.

Однак у чинному праві, в тому числі в Конституції України, розбіжності адміністративно-правового статусу особи і громадянина відображаються не завжди чітко. Наприклад, Конституція України (ст. 40) закріплює право на звернення до державних органів тільки стосовно громадян України, але цим правом теоретично і практично може скористатися також іноземний громадянин, особа без громадянства, які перебувають на території України.

Особливості правового становища тих чи інших категорій фізичних осіб, які визначаються їх службовим становищем, виконанням специфічних соціальних функцій та іншими обставинами, за яких адміністративна правосуб'єктність фізичної особи як звичайного громадянина відрізняється від правосуб'єктності, пов'язаної зі специфікою його статусу, зна-

ходить вираз у чинному адміністративному законодавстві. Наприклад, законодавство про адміністративні правопорушення суб'єктами одних і тих же правопорушень визнає одночасно громадян і посадових осіб [КУпАП]. Закон України «Про державну службу», зокрема, визначає адміністративну правосуб'єктність державних службовців як таких, а не як громадян із характерним для них правовим становищем [<http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/3723-12>].

Відповідно, категорії «адміністративна правосуб'єктність», «адміністративна правоздатність», «адміністративна дієздатність», «адміністративна деліктоздатність», «адміністративний статус», «адміністративно-правове становище громадянина» розглядалися в статичному вимірі або за аналогією з теорією права. Такий науковий підхід, хоча і є доволі плідним, проте не дає конкретизованого уявлення про етапи механізму правового регулювання цієї сфери суспільних відносин з урахуванням специфіки галузі адміністративного права.

Громадяни України утворюють найбільшу і найзначущішу групу суб'єктів адміністративно-правових відносин. Конституція України пріоритетує інтереси, права і свободи громадян перед інтересами, правами і свободами інших учасників правовідносин, наголошуючи на верховенстві загальнолюдських цінностей. Саме людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека визнаються в Конституції України найвищою соціальною цінністю. Оскільки права і свободи людини та їх гарантії, згідно зі ст. 3 Конституції України [<http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>], визначають зміст і спрямованість діяльності держави, то можна вести мову про переважання права ґрунту над правом крові в критеріях визначення громадянства України. Інтеграція України в Євросоюз також дає підстави вести мову про відповідність цього конституційного принципу здобуттю громадянами України асоційованого громадянства Євросоюзу із відповідним йому адміністративно-правовим статусом.

Висновки. Найчастіше особа вступає у правовідносини з державою в сфері виконавчої влади, де практично реалізуються надані їй Конституцією та законами України права й свободи. Для реалізації деяких прав, свобод і виконання обов'язків важливе значення має громадянство, як постійний правовий зв'язок особи та Української держави, що виявляється в їх взаємних правах і обов'язках. Право на громадянство є невід'ємним правом громадянина України, оскільки жоден громадянин не може бути позбавлений свого громадянства. Кожна особа має право на громадянство в Україні, яке вона може одержати на певних підставах. Громадянство не поєднується з постійними трудовими чи службовими відносинами особи з конкретною організацією, воно є тим самим загальним зв'язком будь-якої фізичної особи і держави.

На всіх осіб, які постійно чи тимчасово перебувають на території України, поширюється юрисдикція Української держави. Проте законодавство в багатьох випадках здійснює диференціацію правового статусу громадянина і особи без їх ототожнення. Громадянин України має ширший обсяг прав і обов'язків у порівнянні з особою, яка перебуває у відносинах громадянства з державою, включаючи різноманітні механізми захисту, якими володіє держава щодо захисту своїх громадян за кордоном на території інших держав. Згідно з чинним законодавством Українська держава не припускає видання своїх громадян іноземним державам, припускаючи здійснення їх захисту за кордоном.

Адміністративно-правовий статус громадянина України є елементом загального правового статусу, який встановлюється так званими «органічними законами» [Алексєєв, 2000, с. 110], а саме – Конституцією України, Законом України «Про громадянство України» від 18 січня 2001 р. та іншими законодавчими актами України. Громадяни України мають юридично рівний статус перед законом, безвідносно до їх соціально-правових ознак (походження, соціального та майнового стану, расової та національної належності, статі, освіти, мови, ставлення до релігії, роду й характеру занять, місця проживання та ін.).

Правовий статус громадянина, на думку Н.Ю. Хаманевої та С.Д. Хазанова [Хаманева, 2004, с. 3–12; Хазанов, 2004, с. 23–46] складається із наступних формоелементів, які утворюють єдність природного та позитивного права:

а) формоелемент, пов'язаний із природним правом: невідчужувані (природні) права людини, які в науковій літературі ще мають назву прав і свобод людини і громадянина. Варто відзначити, що ці права є закріпленими як в нормах українського (національного), так і міжнародного права, себто, в ратифікованих Україною міжнародно-правових актах;

б) формоелемент, пов'язаний із позитивним правом: комплекс прав і обов'язків, закріплених в позитивному праві, включаючи Конституцію України, норми різних галузей права, в тому числі адміністративно-правові норми;

в) нормативно-правові гарантії забезпечення та охорони прав і обов'язків громадянина з боку держави. Якщо перші два формоелементи утворені нормами матеріального права, то цей формоелемент, поруч із нормами матеріального права, може включати також і норми процесуального права.

До основних прав громадян, пов'язаних із виконавчою владою, вірніше, можливостями бути об'єктом впливу цієї влади або ж суб'єктом-учасником, крім невід'ємних прав людини (на життя, здоров'я, честь, гідність тощо), можна віднести: право на свободу слова, право на міграцію, право на проведення зборів, право на користування, володіння і розпорядження власністю, право на користування транспортними засобами, житловими спорудами, політичні права, пов'язані із можливістю займати посади в органах різних гілок влади. Це право включає в себе участь у законодавчій, виконавчій та юрисдикційній діяльності держави і є конкретизованим у відповідних законах та підзаконних нормативних актах.

Список використаних джерел:

1. Авер'янов В.Б. Проблеми забезпечення верховенства права у сфері виконавчої влади / В.Б. Авер'янов // Українське право: матеріали міжнар. конф. [«Верховенство права: питання теорії та практики»]. – 2006. – № 1. – С. 267–276.
2. Алексеев С.С. Право: Азбука. Теория. Философия. Опыт комплексного исследования. – М., 1999. – 711 с.
3. Антонович М.М. Імплементация норм міжнародного права щодо прав людини у правове регулювання в Україні: Курс лекцій. – Івано-Франківськ: Вид-во Прикарпатського ун-ту, 1996. – 164 с.
4. Державне управління та адміністративне право в сучасній Україні: актуальні проблеми реформування / [ред.: В.Б. Авер'янов, І.Б. Коліушко]. – К.: Ін-т держави і права ім. В.М. Корецького НАН України, 1999. – 50 с. – (Українська академія державного управління при Президенті України; Ін-т держави і права ім. В.М. Корецького НАН України).
5. Додин Е.В. Всеобщая декларация прав человека и реформирование административного законодательства в Украине // Юрид. вестник. – 1998. – № 4. – 109 с.
6. Колб О.Г., Ходирев В.А. Захист прав людини. Правові аспекти громадянства в Україні. – Луцьк, 2000. – 105 с.
7. Лазарев Б.М. Общая характеристика взаимоотношений аппарата управления и граждан // Органы управления и статус гражданина: Материалы XIII «круглого стола» ученых-административистов СССР и ГДР. Алма-Ата, 1988.
8. Онан Э.С. Идеологическая деятельность государства. // Общество и государство в Тропической Африке. – М.: Наука, 1980. – С. 148–180.
9. Рачков К.В. Правовая регламентация гражданства Европейского Союза // Государство и право. – 1999. – № 8.
9. Хазанов С.Д. Административная правосубъектность граждан: теория, законодательство, правоприменение // Административно-правовой статус гражданина. Сборник статей. М.: Институт государства и права РАН, 2004. – С. 23–46.
10. Хаманеева Н.Ю. Защита прав граждан в сфере исполнительной власти. – М.: Институт государства и права Российской Академии Наук, 1997. – 216 с.
11. Шемшученко Ю.С., Авер'янов В.Б. Людина і реформування адміністративного права // Урядовий кур'єр. – 2000. – № 53.

